

„ЛИСТИ ДО ПРИЯТЕЛІВ” ПРИПИНЕНІ, — ЇХ ЗАВДАННЯ — НІ

Після того, як „Свобода” повідомила своїх читачів, що Видавництво „Ключі” припинило видавання „Листів до Приятелів”, я дістав чимало телефонних, листовних і усних запитів, а навіть докорів, чому це сталося і то саме тепер, коли так потрібно такого незалежного журналу. Чому треба замирати цей єдиний „голос сумління народу”, незалежний ані від партії ані від якогось союзу.

І справді важко відповісти задовільно на всі ці питання.

А причин до занепокоєння громадянства — багато. Наведу лиш кілька:

Чи не найважливіша тепер і певно актуальна справа — це використання нагоди, що трапляється раз на сотки літ. Це — організаційне завершення розвою Української Католицької Церкви у формі патріархату, це — усамотієння українців бодай на церковному відтинку. „Листи до Приятелів”, чи точніше тодішній їх редактор, д-р Микола Шлемкевич, перший підкреслив важливість і актуальність конкретних пропозицій Верховного Архiepіскопа кардинала Йосифа Сліпого, зробивши це ясно і недвозначно, твердо, часом і різко, бо тільки таку мову могли зрозуміти ті, до кого це було писано. Такий сильний голос в незалежному органі для мислячої публіки потягує майже всю нашу католицьку інтелігенцію, що не підлягала пар-

тійним інструкціям диктуючої партії. Редактора не стало, але проблеми залишилися. Тепер і „Листів” не стас, а важливість проблем не зменшилась.

Свого часу в „Листах до Приятелів” проф. Кубійович скритикував наше українське шкільництво, оплачуване нашими грішми. Був сильний рух і обурення достойників відповідальних за такий стан у школах. Забирали публічний голос батьки і учителі, іншими словами було зрушено воду в ставі. І наступило тоді деяке поліпшення. А тепер не знаємо, що там діється: чи вчать там української мови, чи розмовляють нею із нашими дітьми, чи вчать їх наших молитов, чи надихають у них український дух і гордість з приналежності до свого народу. Преса не інформує.

Як стоїть справа у духовній семінарії у Вашингтоні. Там, так само, навіть не вчать української мови. Не чув я, щоб хтонебудь із випускників складав іспит з нашої мови. А вони мають бути священиками Української Церкви. Вони мали б стати на поміч у відновленні Української Церкви в Україні, коли б прийшла така нагода. „Мовні каліки” знеохочують вірних у церкві і англізують ту церкву зсередини.

Окрема справа — це наше ставлення до Державного Центру. Як можемо вимагати пошанування ук-

раїнського екзильного уряду від чужинців коли ми самі чи наші партії, а насамперед наші центральні не визнають і не шанують його, хіба часом для якоїсь союзової пропаганди. Хай буде, що той уряд, чи в ширшому значенні — Державний Центр УНР, має свої недоліки чи труднощі, які зрештою більшою чи меншою мірою є всюди в таких установах.

Наша преса, звичайно, не звертає уваги на те, що мала група людей перебрала всі головніші пости в наших центральних установах. Візьміть першого-ліпшого достойника і перерахуйте його платні і гонорові функції та обов'язки в українським і неукраїнським суспільно-політичним життям. Побачите, як багато їх є. Немає нормальної людини, щоб те все могла подолати, що на себе добровільно перебрала. А є так багато здібних і чесних людей (навіть із молодшого покоління), які могли б поділити ту велику працю, що її взяв на себе один достойник, і робити її уміло й успішно. Хто про це мав би писати? Залежна від тих достойників преса?

Такі і подібні справи в центральних і місцевих масштабах можна перелічувати далі й далі. Але досить і згаданих, щоб побачити як дуже і як багато треба про це писати — відважно, відверто і без страху, що образяться інституції чи їх достойники. Треба писати так, як це робили „Листи” під редакцією М. Шлемкевича, писати не для самої критики, а для поліпшення існуючого стану.

Оте шукання нових шляхів і способів поліпшення суспільно-політичного розвитку, хоч відомо, що немає нічого досконалого, оте ревізіоністичне становище до всяких

проявів національного життя — було головним поштовхом до створення і видавання „Листів до Приятелів”, за редакцію яких взявся Микола Шлемкевич — ідеолог і філософ..

Особисто мене, співпрацівника і приятеля М. Шлемкевича протягом тридцяти років, припинення виходу „Листів до Приятелів” вдарило, можливо, далеко більше ніж будь-кого іншого. В перші тяжкі роки діяльності видавництва, в моїм домі була вся адміністрація — картотека, ділова кореспонденція і експедиція. Цьому я віддавав багато часу.

Видавання такої публіцистики — це тягар, це перешкоди з боку критикованих, це обурення „власть імущих”. Але це обов'язок відповідальних людей. Під матеріальним оглядом — це бідність — така неприємна в багатій Америці. Такий журнал не може бути масовим; він не для всіх, він тільки для мислячих. А ми знаємо, що і серед інтелігенції не всі люблять думати.

Та навіть і в тих незavidних часах, велика частина нашого суспільства належно оцінювала працю Миколи Шлемкевича.

У співчувальному листі з приводу смерті Миколи Шлемкевича писав мені д-р Любомир Макарушка із Європи, що думка: „немає незамінних” — в цій випадку невинуватна. М. Шлемкевич є тепер незамінним. Др. Макарушка мав рацію: М. Шлемкевич увесь свій час віддавав „Листам”.

Але при добрій волі більший гурт редакційних співробітників може так багато дати. І воля Нєбіжчика була, щоб „Листи” далі жили.

Втратити близько тисячі мисля-

СПІВРОБІТНИКИ „ЛИСТІВ ДО ПРИЯТЕЛІВ” (1953-1967)

(Дописувачі та співробітники у господарсько-організаційній ділянці)

В. Барка, В. Безушко, В. Березюк, А. Білинський, В. Білинський, П. Богданський, Б. Бойчук, М. Бутович, П. Ватимів, Ст. Ванчицький, К. Варварів, І. Витанович, М. Ветухів, С. Волинєць, В. В'ятушак, А. Галан, А. Гайний, Ю. Гаморак, Й. Гітняк, Н. Гіряк, М. Глинянський, Я. Гніздовський, Р. Голод, Д. Гордянська-Капанович, С. Гординський, В. Голубячий, Д. Горняткович, І. Гриневич, П. Гриняк, В. Гринич, прот. І. Губаржевський, Л. Гупалюк, М. Далецький, О. Дачко, А. Дев'янюк, М. Добрянський, В. Дорощ, С. Драгоманів, Л. Дражевська, І. Дубовський, С. Дурайський, М. Лятинюк, Я. Заремба, М. Залпів, З. Зелений, І. Золпів, С. Іванюк, І. Івахів, І. Калпін, В. Кивалюк, Ю. Клиновий, А. Кобинська, Л. Коваленко, М. Ковальський, Л. Козій, З. Козуб, М. Колос, Гр. Костюк, С. Кравець, В. Кривовс, А. Крипач, І. Крилов, Р. Крипталський, Ларія Кузик, Лм. Кузик, В. Кувілович, М. Кузьмович, О. Кузьмович, Р. Купчинський, М. Курчак, М. Курчак, Ю. Лавріненко-Лявнич, Т. Лапчик, В. Лесич, І. Лисяк-Рутинський, З. Лисько, Н. Литвиненко, С. Литвиненко, Л. Ломин, Б. Лучаківський, І. Маланівський, Є. Маланюк, А. Малицький, М. Маденін, Т. Мацьків, Ф. Мелешко, М. Мельник, А. Мілянич, О. Нагірський, В. Несторович, Т. Олесінок, О. Олесницький, Р. Олесницький, А. Павлюк, К. Паньківський, Т. Пасичинський, Р. Пачояський, М. Печанський, Є. Перейма, Є. Пизюк, Н. Полонська-Василенко, М. Понелілок, О. Поїцак, Р. Придаткевич, І. Розгін, О. Роїк, Б. Рубчак, В. Рудко, Я. Рудницький, П. Саварин, І. Савицька, Р. Савицький (мол.), Б. Світляк, Я. Синь, В. Скорупський, Я. Стельмахів, Р. Степ, М. Степаненко, Ом. Тарнавський, Остап Тарнавський, В. Трембіцький, А. Трембовецький, М. Турчманович, Д. Федик, І. Фізер, О. Федорика, В. Цебенко, Б. Цимбалістий, В. Чапленко, Іл. Чолган, А. Шумовський, С. Шербин, М. Яворівський, Д. Ярославська, В. Ярош.

чих читачів і не виконати волі основника „Листів” — був би гріх.

І ми вирішили продовжувати справу. Початки були навіть добрі. Але з часом стало важче. Останні випуски „Листів” знизили тон, облишили певні теми і живую реакцію на актуальні справи. Читачі висловлювали незадоволення. Щоб не вдаватися в подробиці — утворилася така ситуація, що видалося найкращим на теперішній час припинити видавання „Листів”.

Все ж таки я й далі вірю, що ці „Листи” які вже зробили багато

доброго, по усуненні перешкод, будуть виходити далі. Для цього я робитиму все, що буде в моїх силах. Шкода втрачати таке гарне і велике товариство мислячих читачів.

І, нарешті, раджу від себе передплачувати, читати і пропагувати незалежну українську пресу і журнали, що не бояться показувати справ, такими як вони є, хоч би поганими і неприсмними, і не бояться критикувати того, що потребує здорової критики.

Д. Кузик

ПІСЛЯ ТРЕТІХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ

Цьогорічні загальні збори нашого видавництва, звичайно, були б подібні до попередніх, чи до всяких інших звичайних загальних зборів, якби на порядку наряд не стояло питання дальшого існування „Листів”. Хоч питання це, мабуть, однаково пригнічувало всіх, проте не в усіх була на нього однакова відповідь! Для одних — „втримати за всяку ціну”, для інших „може б ще спробувати якийсь час, а там побачимо...”, нарешті для тих, хто зблизька спостерігавчи всі труднощі, не бачив можливостей поліпшення справи, було ясно: необхідно припинити журнал і то вже тепер!

Питання „бути, чи не бути” нашим „Листам” виринали у нас уже не раз, у більш або менш гострій формі. Якби високо не оцінювати успіхів журналу в його намаганнях виконувати в суспільстві ролі поважного органу незалежної мислі, то кожному ясно, що змагання з часом ми програвали дедалі більше! Ми не мали ще жодної книжки „Листів” за 1968 рік, як ми прийшли на наші треті загальні збори.

Як звичайно на зборах — відкриття, відчитання протоколу, звіти з діяльності. Звіти й дискусія дали всім ясну картину нашої дійсності, присвячуючи належну увагу і редакційним, і адміністративним справам. Говорили про наших передплатників, які вчасними передплатами уможливили 15-літнє існування нашого журналу, говорили й про післяплатників, які в останньому часі вирівняли всі свої залежності по кінець 1967 року, і про тих, які, не зважаючи на наші пригадки, мовчали! Все ж ви-

словлено сподівання, що вони виправдають наше довір'я і вирівняють свою заборгованість, щоб уможливити видавництву успішно розгортати дальші видавничі плани! Бо ж видавництво існуватиме далі і всю свою увагу присвятить занедбаній дотепер ділянці опіки над духовою спадщиною М. Шлемкевича і перевидаванню його творів. Як перше наше видання вийде книжка есеїв Миколи Шлемкевича „Вітер”, над якою праця вже почалася.

Збори з подякою взяли до відома звіт скарбника, Марти Савицької, про ціну поміч Видавництву від наших меценатів, жертводавців на пресфонд і „для неспроможного брата”. За дбайливу адміністрацію Збори висловили подяку М. та Р. Савицьким і Левові Ломішчу.

У дискусії над редакційною ділянкою Збори висловили визнання і подяку співробітникам „Листів”, редакторам В. Рудкові, Д. Кузикові, М. Степаненкові, О. Тарнавському, усім авторам надісланих статей, зокрама ж тим, які довгі роки систематично співпрацювали в „Листах” і разом з ними могли б відзначати як не 15 то 10 чи хоч би й 5 років своєї співпраці! Всі вони були неоціненими авторами-меценатами Видавництва. Добрим словом заслуженої подяки згадали збори теж І. Керницького за його віддану дволітню технічну й ректорську поміч.

Після довгого і поважного роздуму, беручи до уваги всі можливі „за” і „проти”, але не бачачи тепер можливостей поправлення справи й приспішення появи дуже запізених „Листів” — Управа вважала за свій прикрий, але невід-

Повідомляємо всіх друзів і прихильників Миколи Шлемкевича, письменника і мислителя, що наше видавництво підготовляє до друку його книжку:

МИКОЛА ШЛЕМКЕВИЧ

ВІТЕР

І ІНШІ ЕСЕІ

Ця книжка в основному складається з циклу статей під заголовком „Вітер” — про авторову подорож 1927 року по Німеччині, Австрії, та Чехії — від Бремену до Дрездену, Праги й Відня, а звідти до Сно-видова над Дністром. Ці статті, свого часу друковані у львівському „Літературно-Науковому Віснику”, не тільки описи, а й меткі та вдумливі спостереження й роздуми про мистецтво, літературу, музику і проблеми, які цікавили тогочасну людину. Д-р В. Рудко називає ці статті „чарівним репортажем” („ЛдП” ч. 3-4, 1966).

Редактором цього видання буде Святослав Гординський.

Ми постараємося видати цю книжку якнайкраще і сподіваємося, що читачі приймуть її з такою ж увагою і захопленням, як приймали попередні твори Миколи Шлемкевича.

Члени „Збірного Меценатства”, як добродії нашого видавництва, діставатимуть наміє видання даром. Колишнім передплатникам „Листів до Приятелів” які сплатили передплату за 1968 рік, якщо вони не висловлять іншого бажання, вишлемо „Вітер” Миколи Шлемкевича, відрахувавши ціну за книжку з суми вплаченої передплати.

Ці останні сторінки „Листів до Приятелів”, які видаємо з доручення загальних зборів, розсилаємо тільки на адреси наших передплатників. У книгарнях їх не буде! Читачі „Листів”, які давніше набували їх у книгарнях, а тепер, для комплекту, хотіли б мати й ці сторінки, можуть замовити їх в адміністрації, приклавши (поштовими значками) 20 ц. на покриття коштів. Тим, хто збирав річніки „Листів”, радимо ці сторінки вклеїти в останнє число „Листів” з 1967 року.

кладний обов'язок прийти на збори з пропозицією припинити журнал. З увагою збори вислухали також спільний погляд у цій справі родини покійного першого редактора, який відчитав Роман Савицький і який містимо окремо. Тоді ухвалено переломне рішення: дальшу появу „Листів до Приятелів” припиняємо!

Якщо й у Вас, Шановні читачі, виникає питання, чи „Листи” ще будуть виходити колинебудь, то залежно від того, до якої групи себе зачисляємо, можемо разом з

песимістами відповісти — напевно ні, з реалістами — правдоподібно ні, а з оптимістами — очевидно, що так! Поживем — побачим! А покищо, після третіх наших зборів, замість на чергові „Листи”, чекаймо на дуже милого гостя — на першу книжку з посмертного видання творів засновника й довголітнього редактора нашого журналу, на його „Вітер” — збірку переважних есеїв з буйної весни розквітливих мислей незабутнього Миколи Шлемкевича.

ЩОБ ЗБЕРЕГТИ ДОБРЕ ІМ'Я

Усі ми знаємо, що бажанням Батька було, щоб „Листи до Приятелів" виходили і після його смерті. Тому ми, його родина, зразу ж на першій нараді під час поминок, висловилися за те, щоб виконати Батькове бажання. Але треба пригадати, що були й тоді вже голоси проти того. Поважні голоси. Їх було мало, але вони підносили дуже важливий аргумент: ми не найдемо редактора, який міг би цілком посвятитися „Листам" так, як Микола Шлемкевич, а через це нам буде дуже тяжко, якщо взагалі можливо, видавати журнал на попередньому рівні.

Але велика більшість прихвильних на нараді стояла на тому, що ми не повинні капітулювати, навіть не пробувавши наших сил. Рішено тоді поробити всі заходи, щоб „Листи" виходили далі. І добре, що так сталося. Протягом останніх двох років надруковано в журналі чимало цінного матеріалу, який інакше, правдоподібно, не був би опублікований. Але саме рішення учасників першої наради, які зразу ж роз'їхалися до своїх місць замешкань і праці, нічого не змінило б, якби не одиниці, які взяли на себе весь труд. Тому ми з особливою вдячністю згадуємо редактора „Листів", д-ра В. Рудька, який тоді подав Видавництву руку помічі. Наші читачі тоді з глибоким задоволенням прийняли дальшу публікацію „Листів".

Багато авторів спричинилося до того, що „Листи" держалися на високому поземі, між ними були й давні співробітники Батька й нові автори. З-поміж співробітників „Листів" деякі відійшли від нас назавжди (М. Вегухів, Є. Мала-

нюк); інші з часом замовкли, може, втомлені, може знеохочені; ще інші помітно обмежили свою, доволі живу колись, співпрацю, а тільки одиниці жертвенно, можна сказати, безперервно допомагали журналові. Тому й не легко було вчасно зібрати матеріали, потрібні на 72-сторінкове число журналу. В тому й одна з головних причин постійного запізнювання появи журналу. Минулорічні збори, зокрема, доручили прискіпити вихід „Листів". Не зважаючи на всі старання, опізнення ще й збільшилося.

Порівняно точна поява журналу і його поважний зміст, статті ревізійністичні духом, чи навіть і контрверсійні, своєчасна реакція журналу на всі важливі й актуальні громадсько-політичні проблеми — це все за життя Батька було постійним намаганням журналу від самих початків його існування. Коли ж через специфічні умови

УПРАВА І РАДА ДИРЕКТОРІВ В-ЦТВА „КЛЮЧІ"

Загальні Збори, 7-го вересня 68, перевибрали Управу Видавництва в незмінному складі: Кость Паньківський, Ярослав Заремба, Роман Савицький, Марта Шлемкевич-Савицька і Лев Ломиш.

Збори також перевибрали на три роки 3-ох членів Ради, яких каденція кінчалася; отож 9-ти членів Раду творять: К. Паньківський, Л. Дражевська і Я. Заремба (на три роки), О. Олесницький, Дм. Кузик і О. Тарнавський (на два роки) і З. Зелений, Л. Ломиш і Марта Шлемкевич-Савицька (на один рік).

З ВІДГУКІВ НА КНИЖКИ В-ТВА „КЛЮЧІ”

Паньківський, К. *Роки німецької окупації* (2-ий том спогадів, роки 1941-44). 1965. 478 ст. \$7.00.

...Здається, перша спроба дати загальний огляд трирічної німецької окупації... дуже великий джерельний матеріал...

(Українські Вісті, Едмонтон, 2 грудня 1965).

...автор згадує про свою діяльність, нічого не бажає скривати... Книга багата на масу матеріалу про культурне і громадське життя...

(„Вісті”, орган Крайової Управи Братства кол. вояків І. У. Д. — УНА, Мюнхен, ч. 121, весна 1966 р.)

...солідно документована книжка К. П., написана на широкому тлі східно-європейських подій... людиною конструктивного, державницького способу

думання й широкого щирогуманного погляду на світ...

(Григорій Костюк у „Нових Днях”, Торонто, червень 1966 р.)

Тарнавський, О. *Туга за мітом* (есеї) 1966 р. 159 ст. \$3.00.

„Тарнавський не аналізує творів з формального боку, не розглядає техніки та художніх прийомів окремих авторів, а говорить про них з загально-філософської точки погляду. Можна сказати, що він підходить до своїх тем якоюсь наперед установленою ідеєю, що нею „як ключем, він відмикає для своїх читачів таємниці творчого мислення.”

І. Кошар („Українські Вісті”)

„Туга за мітом” — це, поряд з двома томами „Книги спостережень” Євгена Маланюка, поважний вклад у нашу літературу цього жанру.” „Новий шлях”

праці тепер того здійснювати не можемо, то ми, родина покійного основника журналу, вважаємо, що розв'язка може бути тільки одна: не наражувати журнал на ще більші опізнення і на нижчий рівень, можливий у поспіху за втраченим часом, а припинюючи його появу тепер, зберегти надалі його добре ім'я. Гадаємо, що 15 років пошани суспільства до „Листів до Приятелів” це заслуга всіх співробітників і це, одночасно, й наша спільна цінність, яку ми всі хотіли б зберегти.

При щоденній праці на прожиток, при деяких громадських зобов'язаннях і родинних обов'язках, поза полагоджуванням різних адміністративних справ, зв'язаних з „Листами”, у нас не було вже часу зайнятися так, як треба було б, упорядкуванням духової спадщини нашого Батька. Є в нас повні скриньки його праць, є дру-

ковані речі ще з 20-х чи 30-х років, забуті й недоступні читачеві, але часто актуальні й тепер, є багатує листування з нашим науковим, мистецьким, державно-політичним і громадським світом, є чернетки промов і доповідей вартіх того, щоб їх не тільки належно упорядкувати, але, може, частково й опублікувати.

Тому ми переконані, що тепер, коли не можемо вже поширювати ідей Миколи Шлемкевича „Листами до Приятелів”, ми повинні зосередити наш час і енергію на розшуки, впорядкування і поступове видавання його творів. У наших умовах це чи не єдиний шлях, яким наше видавництво може передати українській суспільності ідеї Миколи Шлемкевича і в цей спосіб тримати їх живими, зокрема, серед його довголітніх читачів і прихильників.

Марта і Роман Савицькі

Уже вийшов з друку третій том спогадів Костя Паньківського

„ВІД КОМІТЕТУ ДО ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ”

(Нью Йорк — Торонто; В-во „Ключі”. Серія „Життя і мислі”,
книжка ч. 9, 288 ст.)

Третій том спогадів автора є продовженням попередніх „ВІД ДЕРЖАВИ ДО КОМІТЕТУ” і „РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ”. Книга дає образ праці Українського Центрального Комітету після виїзду з Рідних Земель і образ розвитку української державно-політичної думки у рр. 1944-1948.

Ціна книжки у м'якій оправі 5.25 дол., а у твердій 6.75 дол.

Грошові перекази прохаємо висилати на адресу:

P. O. Box 375, Cranford, N. J. 07016, U.S.A.

ЗБІРНЕ МЕЦЕНАТСТВО

А. Слободян (Торонто) 12.-; О. Антипів (Детройт) 12.-; А. Скробко (Каліфорнія) 20.-.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

Д. Федик (Торонто) 18.00; В. Дармохвал (Вест Арэндж) 3.00; М. Чайківський (Масачусетс) 1.00; А. Яременко (Джерзі Сіті) 8.00; А. Гончар (Нью Джерзі) 2.00; А. Кирилюк (Міннесота) 2.00; А. Метух (Баффало) 1.00; Ю. Степик (Торонто) 2.00; о. В. Кушнір (Вінніпег) 10.00; В. Ясінський (Вашингтон) 1.00; С. Гроч (Едмонтон) 3.00; П. Саварин (Едмонтон) 4.00; І. Яврозик (Нью Йорк) 6.00; Р. Смик (Кол Сіті) 3.00; Б. Смолинський (Масачусетс) 8.00; Я. Єлиїв (Торонто) 10.00;

ПАМ'ЯТНИК СВ. П. КОНСТАНТИНИ Й МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧІВ

Ольга й Володимир Дармохвали (Вест Арэндж, Н. Дж.) 25.00; В. Рубленник (Англія) 11.00; А. Скробко (Каліфорнія) 10.00; М. Задорецький (Німеччина) 4.00; А. Гончар (Нью Джерзі) 2.00.

За всі пожертви, які В-во отримало й отримуватиме, коли це число іде до друку — щиро дякуємо. Спасибі теж багатьом Читачам, які відгукнулись на вислані пригадки і вирівняли довги. Усіх, хто ще цього не зробив, просимо не відкладати, а допомогти здійснювати намічену працю Видавництва.

За В-во „Ключі”: Кость Паньківський, Роман Савицький, Марта Шлемкевич-Савицька, Лев Ломиш.

Ціна цього числа: 20 центів. Адреса В-ва:

Ukrainian Publishing Ass'n
"THE KEYS"
P. O. Box 375,
Cranford, N. J. 07016, U.S.A.